

STATUS PÅ ØKOLOGISK FRØGRÆSPRODUKTION 2020

STØTTET AF

Promilleafgiftsfonden for landbrug

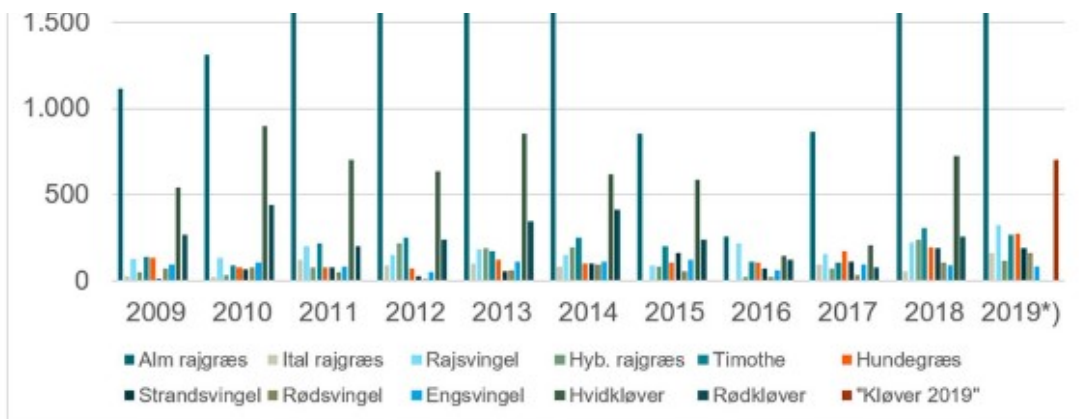
Økologisk frøproduktion sikrer at der findes udsæd af de bedste sorter og arter når der skal etableres økologiske kløvergræsmarker.

Om det er til fodring af malkekøer, grisefolde, hønsegårde, efterafgrøder eller til biomasse til gas eller græsprotein, så er skal det være økologiske frø af højeste kvalitet der markedsføres. Plænegræsser er også begyndt at blive interessante i økologiske kvaliteter.

Frøgræs er attraktive økologiske afgrøder, både på grund af det økonomiske potentiale og på grund af værdien af flerårige afgrøder i planteavlssædskiftet. Dyrkning af alm. rajgræs er den mest udbredte frøafgrøde, fordi der er et stort forbrug i mælkeproduktionen og fordi det heldigvis er den mest robuste type og den passer godt ind i det økologiske planteavlssædskifte. Der er en række faktorer i dyrkningen der skal tages i betragtning når man går i overvejelser om at gå ind i frøavl, eller ønsker at udvide sine aktiviteter.

Det samlede økologiske areal med frøproduktion af græs og kløver har siden 2009 ligget mellem 2000 og 3000 ha, fordelt på 10-12 kulturer med alm. rajgræs, rød- og hvidkløver som de klart mest dominerende. Til sammenligning blev der i 2019 dyrket ca. 3400 ha økologisk vinterraps.

Kilder: SEGES 2018: Sortsundersøgelsen markfrø. *)2019 data: LBST, Opgørelse af afgrødefordeling 2019 for økologiske arealer. Der er ikke taget højde for arealer der er kasseret inden høst og der er ikke skelnet mellem rød- og hvidkløver.

De fleste anvendte arter bliver dyrket økologisk. Rajgræsserne fylder meget i Jylland mens de øvrige græsarter fortrinsvist dyrkes på øerne, hvor klima- og jordbundsforhold er mere velegnet. Det er en generel og stor udfordring at dyrke de småfrøede arter økologisk, fordi etableringen og dermed konkurrenceevnen overfor frøukrudt er langsom og svag. Rajgræsserne er i den sammenhæng hurtigt voksende, og vil med en god kvælstofforsyning straks fra høst af dæksæden, kunne konkurrere med de fleste af frøukrudsarterne, især når det kombineres med afgræsning eller slåning i løbet af efteråret.

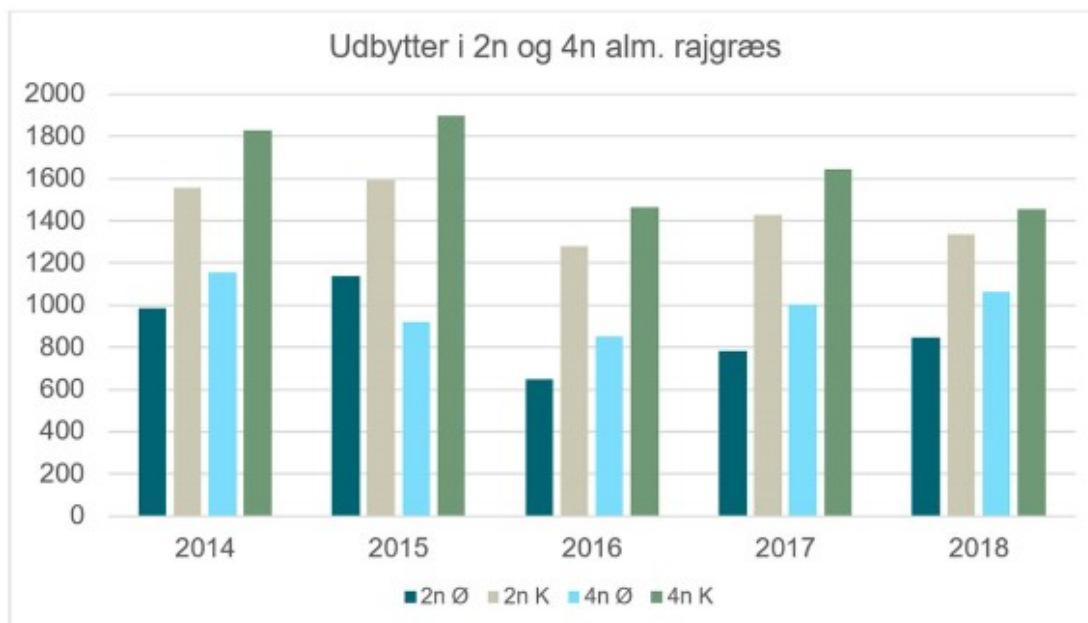
MARKEDET FOR ØKOLOGISKE FRØAFGRØDER

Det danske marked for økologiske frøafgrøder, græs og kløver er domineret af nogle få aktører. Det generelle billede er, at man forventer et støt stigende marked for økologiske græs og kløverfrø de kommende år. En af grundene til den forventede stigning er naturligvis, at det danske økologiske areal har været kraftigt stigende de seneste 4-5 år. Dermed vil behovet for etablering af kløvergræsmarker, grøngødning og efterafgrøder naturligt øges, selvom det i højere grad har været planteavlere end mælkeproducenter der i denne omgang har lagt om.

Men der er samtidig en klar forventning til en øget eksport af økologiske markeder i landene omkring os i de kommende år. Begrundelsen for en forventet stigning ligger i at nogle af frøfirmaerne vurderer, at Tyskland strammer op på mulighederne for at få dispensation til at anvende udsæd af konventionelle græsfrø, fordi markedet efterhånden vurderes til at være velforsynet med egnede sorter. I dag arbejder man i Tyskland i den kategori, hvor det hedder at der skal "søges og tildeles individuel dispensation" hvis der er ønske om at anvende konventionel udsæd af en given art og sort. Det er forholdsvis let at opnå sådan en dispensation. Fremover skal dispensationssager sandsynligvis behandles i det der hedder "kategori 1", hvilket betyder at det er langt sværere at opnå tilladelse til dispensation. Det skal være krav om helt særlige egenskaber, der vil kunne berettigede til det.

Hvis det bliver realiseret, er der et stort marked der åbnes for dansk økologisk græs- og kløverfrø.

UBYTTER I ØKOLOGISK ALM. RAJGRÆS

Kilde: SEGES 2019. [Sortsundersøgelsen](#).

De tetraploide (4n) sorter har større frø og giver normalt et højere bruttoudbytte end de diploide sorter (2n). Det gængse forhold mellem frøgræsarter og -sorters udbyttepotentiale, udtrykkes ofte i den pris der tilbydes i kontrakterne. De faglige sammenhænge og resultater kan aflæses i den statistik der hvert år bliver udarbejdet af SEGES og offentliggjort af frøavlsbranchen i den rapport der hedder "Sortsundersøgelsen". I samme opgørelses tabel 4, sammenstilles økologiske og konventionelle udbytter af samme afgrødegrupper, for rajgræsserne er der skelnet mellem diploide og tetraploide sorter.

Økologiske avlere opnår i gennemsnit udbytter på 60% af de konventionelle udbytter i begge grupper. Afregningspriserne og efterfølgende salgspriser, kompenserer i det væsentligste for de forskelle, så det er absolut muligt for en dygtig økologisk græsfrøavler at opnå meget fine dækningsbidrag på sine afgrøder.

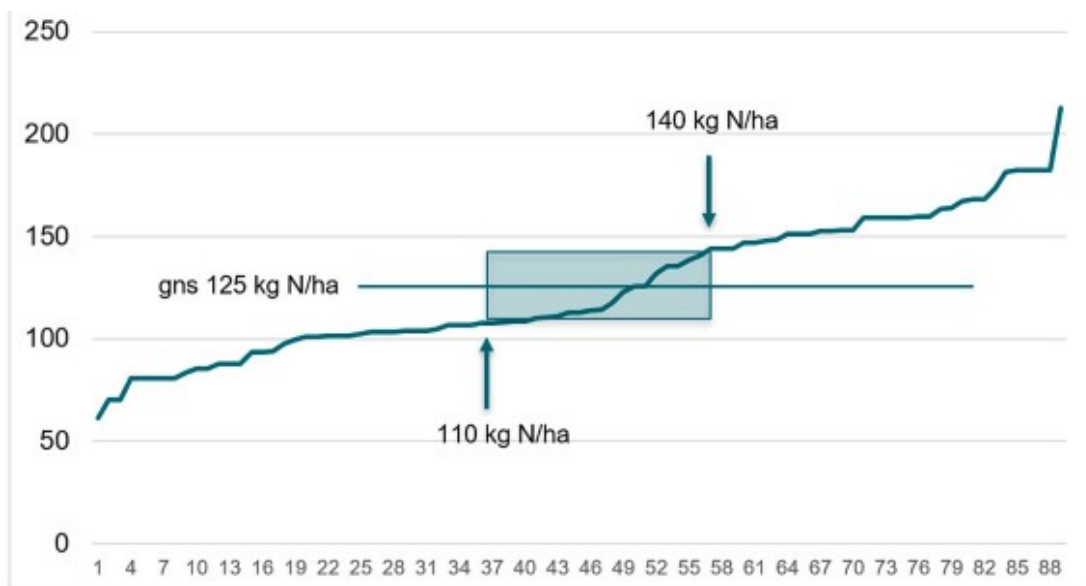
Årsagerne til udbytteforskellene består hovedsageligt af tre faktorer, der samtidig er forbundne.

- Lavere kvælstofoptimum
- Ingen mulighed for vækstregulering
- Vanskeligere bekæmpelse af ukrudt

Den konventionelle kvælstofnorm til alm rajgræs med vækstregulering er på 170 kg N. Skal der ikke vækstreguleres siger dyrkningsvejledningerne ca. 130 kg N, hvilket er ret præcist den anbefalede tildeling til økologisk alm. rajgræs. Vækstreguleringen bevirker helt enkelt at afgrøden kan bære et tungere lag frø, uden at gå for tidligt i leje.

Kg
NH4-N/ha

N-tildelingsplan på 89 marker alm. rajgræs forfrugt korn.
MarkOnline 2018

Figur 3. Planlagt N-tildeling til 89 alm rajgræsmarker. Gennemsnitstildeling og intervallet 110-140 kg N er vist Kilde: Data fra MarkOnline gødningsplaner 2018. 89 alm. rajgræsmarker, kode 101, med forfrugt korn.

Der er ofte stor forskel på planlagt og gennemført gødningstildeling. Der bliver prioriteret efter et vurderet potentiale. Men da hvert kg N i princippet skal stjæles fra en anden afgrøde, er det altid en vigtig overvejelse. En konservativ vurdering af konventionelle gødningsforsøg, viser at der er en kvælstofrespons på ca. 7 kg græsfrø pr kg N tildelt inden for det normale tildelingsområde. Selvom afregningspriserne svinger, er det en værdi tæt på 100 kr. pr. kg N. Det kan i de fleste tilfælde klart anbefales at prioritere kvælstof til frøgræsset, også på bekostning af andre afgrøder som f.eks. foderkorn.

Med et udtræk fra de gødningsplaner der er tastet i MarkOnline, det mest udbredte planlægningsværktøj, kan der dannes et overblik over hvad der påtænkes tildelt pr. ha, på hver af de marker der opfylder kriterierne. Gennemsnittet er præcis 125 kg udnyttet kvælstof. Det er tæt på det anbefalede niveau, men gemmer på en ganske stor variation. Ca. 1/3 ligger i planlægningen under 110 kg N og den anden 1/3 ligger over 140 kg N tilført. Se figur 3.

Når man går væsentligt over de 140-150 kg udnyttet N i økologisk rajgræsdyrkning, er der en øget risiko for problemer med for tidlig lejesæd og dermed dårlige bestøvning. Da det oftest er gylle fra husdyrgødning der anvendes, er den totale N-tilførsel 20-30 procentpoint højere og der vil blive mineraliseret kvælstof i den sidste del af vækstsæsonen, hvor der ikke er brug for det. Analyser af husdyrgødning, ikke mindst af kvæggylle, viser at der er meget stor variation i indholdet af både total-N og af $\text{NH}_4\text{-N}$. For at kunne ramme inden for 120-140 kg N i tildeling, er det nødvendigt at have en aktuel analyse af den gylle der tildeles frøgræsset.

BEHANDLING EFTERÅR OG FORÅR

Efter høst af dæksæden skal udlægget straks i gang med at vokse op og blive tæt. Det er den bedste metode til at regulere frøukrudt i afgrøden. Ved udlæg i ærter og hestebønner vil der

være en lille men vigtig forsyning af kvælstof fra forfrugten. Det er normalt tilstrækkeligt til at udlægget kommer i gang, uden at gå i en dvaletilstand, hvorfra det godt kan være svært at få fart i afgrøden igen.

Med den mest normale metode, udlæg i vårbyg, vil der ofte være brug for at gøde udlægget umiddelbart efter høst, for at få den ønskede konkurrenceevne aktiveret.

Et kraftigt udlæg kan afpudsес eller eventuelt afgræsses nænsomt i oktober. Det giver stærkere planter og yderligere bekæmpelse af ukrudt som lugtløs kamille, der vokser frem sammen med udlægget.

Forårstildeling af gødning er så tidligt som muligt i marts, når marken bærer ordentligt. Det kan være nødvendigt med en deling af gyllen, hvis det er tynd kvæggylle da det ganske enkelt bliver for store mængder der skal udbringes.

Afpudsning eller endnu bedre, afgræsning med får, om foråret ser ud til at have en effekt der kan sammenlignes med en vækstregulering, nemlig styrkelse af frøstænglerne. Det er en udbredt praksis hos den anden store frøproducent New Zealand og mindre anvendt i Danmark, da der er mangel på får. Enkelte forsøg og flere erfaringer, viser at der er en positiv effekt af afgræsning og afpudsning. Men erfaringerne viser også at det er meget vigtigt at time indsatsen, så de frøbærende stængler ikke hæmmes.

YDERLIGERE INFORMATION

- Alm rajgræs [Opdateret økologisk dyrkningsvejledning](#) på LandbrugsInfo
- [Sortsundersøgelsen – markfrø](#) Landbrugsinfo
- Firmaers tilgængelige økologiske dyrkningsvejledninger
- [DLF Økologi](#)
- [DSV Økologi](#)